

Wyjaśnienia i krótkiego komentarza wymaga nie tylko zawartość niniejszego zbioru – piszemy o tym poniżej – ale także sam tytuł. Określenia „studia” i „szkice” wskazują, że znalazły się tu teksty dwojakiego rodzaju: studia, a więc rozprawy, które zazwyczaj określamy mianem artykułów naukowych, oraz szkice, bardziej przypominające swoim charakterem esej lub publicystykę społeczną. Wiemy wszakże, iż nie zawsze różnice między tymi dwoma rodzajami wypowiedzi są wyraziste. Zdarzają się bowiem teksty naukowe z pretensjami do literatury, co wcale nie deprecjonuje ich wartości.

Na niniejszy wybór składa się ponad dwadzieścia opracowań z dziedziny socjologii polityki, pogrupowanych tematycznie w różnych działach.

W pierwszym dziale *Makrostruktury społeczne i polityka* czytelnik znajdzie trzy teksty omawiające kluczowe kategorie, które wiążą politykę z jej społecznym kontekstem. Wojciech Modzelewski pisze o ruchach społecznych – ważnej formie działań zbiorowych – kładąc nacisk na ich wielopostaciowość i zmienną rolę w procesach społecznych i politycznych. Marek Żyromski podejmuje próbę rekonstrukcji podstawowych założeń teorii elit, a Marek Tabin prezentuje kontrowersje związane z pojęciem narodu, starając się je przedstawić w świetle klasycznych ujęć teoretycznych. Wszystkie trzy teksty mają systematyzujący charakter – podsumowują ważne w socjologii polityki obszary badań i refleksji.

Następne dwa działy dotyczą problematyki różnych typów reżimów politycznych. Jacek Ziółkowski omawia i analizuje różnice pomiędzy autorytaryzmem i totalitaryzmem. Za bliską tematycznie należy uznać analizę przemocy w polityce, autorstwa Daniela Midera. Jak pisze autor, przemoc to zjawisko niezmiennie towarzyszące ludzkości, trwale wpisane w naszą egzystencję. W tekście Jerzego Szczupaczyńskiego znajdujemy omówienie treści pojęcia demokracji proceduralnej, ważnego dla naszej cywilizacji wzoru ustrojowego, który stał się najbardziej rozpowszechnioną ideą polityczną – ideą nadal dyskutowaną i podlegającą przewartościowaniom. Z tym tekstem koresponduje szkic Mikołaja Rakusy-Suszczewskiego, przypominający koncepcje Alexisa de Tocqueville’a, ważnej postaci dziewiętnastowiecznej refleksji nad liberalną demokracją.

Kolejny dział zatytułowany *Zachowania polityczne i ich źródła* zawiera trzy teksty poświęcone socjalizacji i aktywności/bierności politycznej. Barbara Frączak-Rudnicka podkreśla znaczenie procesów, w wyniku których jednostka przyswaja w czasie dzieciństwa i młodości określone wartości, poglądy i postawy wobec polityki. Natomiast Lech Szczegóła dokumentuje znaczenie, jakie z punktu widzenia praktycznej polityki mają studia nad partycypacją wyborczą. Autor stara się pokazać złożoność uwarunkowań, które decydują o włączaniu się obywateli w działania polityczne. Innym przykładem aktywności politycznej jest mobilizacja przeciwko ACTA, o której piszą Olga Bryłowska, Piotr Chałubiński i Kamila Stępniewska. Spór o ACTA ilustruje zmiany, jakie w polityce niesie Internet, stwarzając całkowicie nowe możliwości mobilizacji społecznej.

Dział *Transformacja postkomunistyczna w perspektywie porównawczej* poświęcony jest problematyce zmian społecznych. W tekście wprowadzającym Mirosław Chałubiński sygnalizuje najważniejsze pytania teoretyczne, przed którymi stają badacze przekształceń systemowych. Teksty Michała Lenarta i Arkadiusza Góralczyka powracają do klasycznych zagadnień polskiej transformacji: jej ciągłości i dynamiki, a także tworzenia społeczeństwa obywatelskiego. Marek Ilnicki pisze o kluczowych problemach przemian politycznych w Rosji. Kontrapunktem w tym dziale jest tekst Krzysztofa Garczewskiego ilustrujący powszechną praktykę manipulacji pamięcią zbiorową, która, jak podkreśla autor, stała się dla elit instrumentem bieżącej polityki w państwach Europy Środkowej i Wschodniej.

W ostatnim dziale prezentujemy trzy omówienia dotyczące metod badawczych stosowanych w socjologii polityki. Celem tekstu Jerzego Bartkowskiego jest przedstawienie zarysu tych metod, ich możliwości, stosowalności i ograniczeń. Natomiast szkice Elżbiety Firlit i Wojciecha Modzelewskiego dotyczą sondażu diagnostycznego jako najczęściej wykorzystywanej metody.

Jak widać z powyższego przeglądu, nie stawialiśmy sobie za cel objęcie całości problematyki socjologii polityki w jej aktualnym kształcie. Przyznajemy się jednak do takich ambicji, które będziemy chcieli zrealizować. Istnieje bowiem potrzeba wydania w języku polskim całościowych syntez z dziedziny socjologii i psychologii polityki, które uwzględniałyby najnowszą literaturę przedmiotu i żywo dyskutowane współcześnie problemy.

Mirosław Chałubiński
Jerzy Szczupaczyński